

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKASI VA MATEMATIKA O'QITISHNING BOSQICHLARI ORASIDAGI UZVIYLIK

Arzigul Idrisbayeva

Nukus davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim fakulteti talabasi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda matematika fanining o'qitilishi va bunda nazariy bilimlar, amaliy malaka va ko'nikmalarni shakllantirish va o'zlashtirishning zarurati haqida so'z etilgan. Shuningdek, matematika darslarining xususiyatlari o'quvchilarning matematik materialni o'zlashtirish xususiyatlariga ham bog'liqligi aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Matematika ta'limi, boshlang'ich matematika, murakkab dars, takrorlash, muammoli dars, andozasiz dars, takrorlash.

Matematika ta'limining ahamiyati uning fan-texnika taraqqiyotida, axborotkommunikatsion texnologiyalarning ishlab chiqarish sohalarida va kundalik hayotda tutgan o'rni bilan belgilanadi. Iqtisodiy talablarni bajarish uchun bunyodkor va ijodkor kadrlarni tayyorlash bilan bir qatorda, bu yutuqlardan iste'molchi sifatida foydalanuvchilarga ham sifatli ta'lim berilishi lozim. Fan texnikaning keskin rivojlanishi, olamning globallashuvi hamda axborotkommunikatsion texnologiyalarning taraqqiy etishi insonlarning dunyo-qarashini, muvaffaqiyatga erishish usullarini, inson salohiyati, qobiliyati hamda yaratuvchanlik faoliyati jamiyatning asosiy kapitali bo'lib xizmat qiladi.

Ma'lumki, boshlang'ich matematika asosan uchta kursdan iborat: unda arifmetika, algebra va geometriya elementlari bayon qilinadi. Bu yo'nalishlar bir – biri bilan uzviy ravishda bog'liq holda qaraladi. Bu esa kursda o'tiladigan matematika darsi tuzilishi va metodikasiga ta'sir qiladi. Boshlang'ich matematika kursining xususiyatlari nazariy bilimlar, amaliy malaka va ko'nikmalarni shakllantirish va o'zlashtirishni nazarda tutadi. Shu sababli har bir darsda yangi materialni o'rganish bilan bir qatorda ko'nikma va malakalarni mukammallashtirish ishlari olib boriladi.

Matematika darslarining xususiyatlari o'quvchilarning matematik materialni o'zlashtirish xususiyatlariga ham bog'liq: materialning abstrakt xarakterda bo'lishi ko'rsatma vositalarini, o'qitish metodlarini to'g'ri tanlashni, o'quvchilarga differentsial va individual yaqinlashishni talab qiladi. Darsda alohida va umumiy ishni birgalikda mohirona olib borish differentsiallashgan o'qitishni amalga oshirishda

muhim hisoblanadi. O'qituvchining mahorati darsda o'quvchilar uning tushuntirishlarini qanday qabul qilishlariga, o'quvchilar qanday ishlashlariga, savollarga javob berishda va olishga qarab baholanadi.

Hozirgi zamon o'qituvchisi o'zida yuqori professional pedagogik madaniyatni, demokratik kelajkni ko'ra bilish sifatlarini mujassamlashtirish; o'zi o'qitadigan fanning so'nggi yutuqlarini, pedagogik va metodik nazariyani yaxshi bilish; psixologiya ma'lumotlariga asoslanishi; o'quvchilarning aqliy va axloqiy rivojlanishi usullarini izlashi kerak. Dars samaradorligi o'quv materialining mazmuni bilan uni o'qitish metodlari bilan o'quvchilarning faoliyatlari orasidagi bog'lanishlarning darajasiga bog'liq, shuningdek, dars alohida qismlarning o'zaro bog'liqligini qanday amalga oshirilishiga, o'quvchilarning nazariy va metodik tayyorgarligiga bog'liq.

Matematika darslari asosiy xillari:

1. Murakkab dars.
2. Yangi materialni o'rganish darsi.
3. Bilim, malaka va ko'nikmalarni mustahkamlash darsi.
4. Takrorlash – umumlashtirish darslari.
5. Bilim, malaka va ko'nikmalarni nazorat qilish darsi.
6. Muammoli dars.

7. Andozasiz dars.

1. Murakkab darslar - boshlang'ich sinflarda eng ko'p o'tiladi. Tuzilishi:

1. Uy vazifasini tekshirish.
2. Maxsus og'zaki mashqlar.
3. O'quvchilar oldiga dars maqsadini qo'yish.
4. Yangi materialni idrok qilishga tayyorlash.
5. Yangi materialni o'rganish.
6. Yangi materialni mustahkamlash.
7. O'tilganlarni takrorlash.
8. Darsni yakunlash va uyga vazifa berish.

2. Yangi materialni o'rganish darslari - murakkab va yangi materialni o'rganish darslari tuzilishi jihatidan o'xshash. Ammo, yangi materialni o'rganish darslarida asosiy vaqt yangi mavzuga beriladi. M: 20-25 minut. (Mur- 10-15 m).

3. Bilimlar, malakalar va ko'nikmalarni mustahkamlash - bunday darsning maqsadi olingan bilimlarni mustahkamlashga yo'naltirilgan bo'ladi va unda mashqlar, amaliy va mustaqil ishlar asosiy vosita hisoblanadi. Tuzilishi:

- 1. Dars maqsadini qo'yish.
- 2. Uy vazifasini tekshirish va o'rganilgan materialni mustahkamlash.

- 3. Darsni yakunlash va uy vazifasi berish.

4. O‘tilganlarni takrorlash darslari – tuzilishi mustahkamlash dars kabi, takrorlash darslarida asosan o‘rganilgan o‘quv materialini sistemaga solinadi va umumlashtiriladi. Takrorlash turlari:

1) o‘quv yili boshida va kundalik takrorlash;

2) mavzu bo‘yicha takrorlash;

3) umumlashtiruvchi takrorlash.

4. O‘tilganlarni takrorlash darslari – tuzilishi mustahkamlash dars kabi, takrorlash darslarida asosan o‘rganilgan o‘quv materialini sistemaga solinadi va umumlashtiriladi. Takrorlash turlari:

1) o‘quv yili boshida va kundalik takrorlash;

2) mavzu bo‘yicha takrorlash;

3) umumlashtiruvchi takrorlash.

4) Bilimlar malakalari va ko‘nikmalarni tekshirish va hisobga olish darslari

Xulosa o‘rnida shuni aytish joizki, matematikaning buyuk kuchi shundadir, ya’ni tushunchalarning obstrakligi va umumiyligidadir, boshqa o‘quv fanlar bilan har tomonlama ko‘plab bog‘lanishlar, o‘rgatishda umumiy dalillarni, ya’ni son haqidagi arifmetik amallar haqidagi geometrik figuralar, miqdorlar, shakllar haqidagi tasavvurlar va elementar tushunchalar: har xil malaka va ko‘nikmalar faoliyati turlari o‘qitishning shakl va metodlarini asos qilib olish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Jumayev M.E. Matematika o‘qitish metodikasi (OO‘Y uchun darslik) Toshkent. . “Turon-Iqbol” 2016-yil.
2. Jumayev M.E, Tadjiyeva Z.G‘. Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasi. (OO‘Y uchun darslik.) Toshkent. “Fan va texnologiya” 2015-yil.
3. Jumayev M.E, Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasidan praktikum. (O O‘Y uchun) Toshkent. “O‘qituvchi” 2018-yil.
4. Jumayev M.E, Boshlang‘ich sinflarda matematikadan laboratoriya mashg‘ulotlarini tashkil etish metodikasi. Toshkent. “Yangi asr avlodi” 2006-yil.
5. Tadjiyeva Z.G., Abdullayeva B.S., Jumayev M.E., Sidelnikova R.I., Sadikova A.V. Metodika prepodavaniya matematiki.-T. “Turon-Iqbol” 2011-yil.